

ражування явищ прикрих, вражаючих нерви н'жних пансіонерок. Богато в тому винні непосредні взірці, на котрих вчаться наші драматурги — польські, а спеціально галицько-польські драми та комедії, повні конвенціональної фальші і пусті до границь неможливого. Та все ж і пошівський характер нашого театру причинюється до збільшення сеї хиби.

Але то ще не головна хиба. Головна хиба в тім, що для театру нашого є і довго ще буде недоступне зображене власне тої верстви нашої інтелігенції, котра від р 1848 займає таке визначне, перворядне місце в історії нашого національного розвою — зображене духовенства, его добрих і злих впливів. Подумаймо собі, що драматичний автор, котрий широко і поважно глядить на свою задачу, схоче нині зобразити в драмі галицькі вибори. Який їй механізм? В центральнім комітеті засідають попи, нехай і так, що тепер в меншості, але до недавнього часу в більшості; в комітетах повітових попи провідниками, секретарями, заступниками, делегатами, а в значній частині й кандидатами. Агітація ведеться двояко, світська на вічах, по коршмаках, по вулицях і т. і., і церковна по соборчиках, церквах, на хрестинах, комахнях і т. і. Зображувати одну частину сего механізму а лишати на боці другу — значить сфалшувати всю картину, а зобрази вірної — ніяка цензура не пустить на сцену. От вам і школа життя!

Тай чи одні вибори так робляться! Візьмімо школу: в шкільній раді місяцевій або засідає священник або ведеться против него війна, або, коли він індиферентний, власне задля его неприсутності панує хаос і безрадність. В раді громадській те саме, в раді повітовій те саме. Як у того каліки, що вродився без рук і мусять не тільки ходити, а йісти, краяти, писати та рисувати ногами, функції бракуючих органів перейшли на орган зовсім для них не призначений, так і у нас вплив духовенства на весь хід народного, політичного і літературного життя виріс і вибував по над нормальну міру і накладає на все свою характерну ціху. Для літератури, а особливо для театру було б безмірно важним докладно вяснити становище і впливи так ненормально розвито-го духовенства на суспільність. Не менше

важним було би також заглянути в нутро, в душу тої одинокої і найважнішої верстви нашої інтелігенції, розібрати єї психологію, єї ідеали й бажання, показати в єї нутрі різні відтінки і течії, різні типи і характери. А тимчасом гов-тиррру! Все се для драматичної літератури поки що заборолене поле!<sup>1)</sup>

Ну, скаже дехто, але крім духовенства у нас є ще світська інтелігенція. Чому б драма нею не могла займатися? Що се за інтелігенція? спитаю я. Жмінка вчителів гімназіяльних, жмінка урядників судових, нотаріусів та адвокатів і купа нещасного, часто полунітелігентного, придаленого вчительства сільського. Певна річ, драматична література мусять захопити й ті гурти і найде в них не одну интересну тему, та не забувайте, що все се гурти людей урядуючих, офіціальних, і що власне найважніша, урядова часть їй діяльності і механізм тої діяльності переважно внять таки недоступні для драми і для театру.

Лишаються ще дві громади людей живучих на нашій землі і дуже важних для нашого народного розвою, але обі ті громади нерускої народности. Беручи зовсім реалістично, громади ті — Поляки і жиди — належалиб на руску сцену або тільки по части, о скільки уживають рускої мови в розговорах з персонажами рускої народности, або повинні би зовсім бути з неї виключені, коли між собою говорять по своєму. Та ту драматична конвенціональність дозволяє переступити рамки реалістичної дійсности. Нині нас не дивує вже, коли герої Шекспірових, Гетевих та Шіллерових драм говорять по українськи (звісно, вони не мусять говорити чудернацьким українським діалектом, як Гамлет Старицького або Кулішева Дездемона), тим менше може нас дивувати, хоч доси дивує деяких тупоумних польських журналістів, коли польський шляхтич та польська шляхтянка заговорять хоч не сцені мовою того хлопа, з котрого праці йдять хліб. Що до жидів, то можемо сказати, що в рускій драматичній літературі вони

<sup>1)</sup> Майже одинокою пробою на сім полі були „Аргонавти“ Цеглінського. Я не знаю тої штуки, котру наші народовці задля пошівського крику таки в колесці закончили, але все таки сказати мушу, що вже сама відвага автора написати штуку з життя пошівського, варта певної пошани. Але доли „Аргонавтів“ певно довго ще буде пострахом для других писателів драматичних.